

Riktlinjer för Örebro kommuns mottagande och utbildning av nyanlända elever

PROGRAM

Uttrycker värdegrund och önskvärd utveckling av verksamheten.

POLICY

Uttrycker ett värdegrundsbaserat förhållningssätt och principer för vägledning.

STRATEGI

Konkretiserar ett program eller en policy och utgör en grund för prioritering.

HANDLINGSPLAN

Beskriver konkreta mål och åtgärder.

RIKTLINJER

Säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet vid handläggning och utförande.

Beslutad av Programnämnd barn och utbildning den 2021-04-08, § XX

Dokumentansvarig på politisk nivå: Programnämnd barn och utbildning
Dokumentansvarig på tjänstemannanivå: Programdirektör

Sammanfattning

Dessa riktlinjer är gemensamma för Örebro kommuns grund- och gymnasieskolor och ska styra och stödja verksamheternas arbete med nyanlända elever. Riktlinjerna är utformade efter befintlig lagstiftning inom området och Skolverkets stödmaterial. De tidigare allmänna råden för nyanlända elever upphävdes 31 december 2020 med anledning av att bestämmelser har ändrats och förtydligats.

Nytt från 1 januari 2021 är att det läggs större vikt vid huvudmannens uppföljning av utbildning för nyanlända, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Det har vidare skett förtydliganden kring att verksamheten ska planeras utifrån elevernas individuella förutsättningar och behov både vad gäller hälsa och lärande samt att verksamheten ska organiseras både utifrån undervisning och elevens sociala inkludering.

Ambitionen med riktlinjerna är att förtydliga uppdraget men också att skapa en röd tråd genom hela skolorganisationen. Från den politiska ledningen till förvaltningschef, verksamhetschef, rektor och pedagoger samt övrig skolpersonal.

Nyanlända elever omfattas av samma bestämmelser som andra elever när det gäller skolans grunduppdrag. Det finns dock bestämmelser som riktar sig specifikt till nyanlända elever. Dessa bestämmelser ska stärka de nyanlända elevernas möjligheter och handlar bland annat om förberedelseklass och möjligheter till prioriterad timplan i de obligatoriska skolformerna samt Språkintröduktion med anpassad timplan i gymnasieskolan.

Det gemensamma målet för alla verksamheter är att skapa en likvärdig skola för alla elever. En nyanländ elev har rätt att utifrån sina individuella förutsättningar, styrkor och förmågor få lära och utvecklas på samma villkor som andra barn och ungdomar. Samtliga skolor i Örebro kommun ska kunna ta emot och erbjuda undervisning med god kvalitet för nyanlända elever.

Att nyanlända elever lyckas i skolan är avgörande inte bara för det enskilda barnets framtid. Det är också en förutsättning för en jämlik skola i Örebro som ska präglas av likvärdighet i förutsättningar att uppnå kunskapsmålen i grund- och gymnasieskolan.

Innehåll

Sammanfattning	3
Bakgrund	5
Syfte	5
Nyanländ elev	7
Mottagande för nyanlända	8
Skolplacering för nyanlända	10
Organisation inom grundskolan och gymnasieskolan	11
Undervisning och kartläggning i skolan	12
Kvalitetsarbete och kompetensutveckling	16
Referenser	17

Bakgrund

Vi lever i dag i ett mångkulturellt samhälle där var fjärde barn som växer upp i Sverige har utländsk bakgrund. En del av dessa är nyanlända. Skolverket gav 2008 ut allmänna råd för utbildning av nyanlända elever och 2009 tog Örebro kommun fram lokala riktlinjer och startade Perrongen som är kommunens gemensamma mottagning för nyanlända elever. Under 2020 organiserades Perrongen om för att fungera som mottagandefunktion även för gymnasiets språkintrödnktion.

I Örebro kommun är nästan var tredje elev i grundskolan och drygt var tredje elev i gymnasieskolan född utomlands eller har föräldrar som båda är födda i utlandet.¹ Elevers skiftande förutsättningar i den svenska skolan ökar behovet av inte bara pedagogiska redskap och metoder utan även interkulturell medvetenhet, detta för att kunna möta varje elevs individuella behov.²

Både internationella och nationella rapporter samt aktuell forskning visar att nyanlända elever når lägre skolresultat och har sämre måluppfyllelse än elever med svensk bakgrund. Nationella rapporter visar på brister i undervisningen för nyanlända elever.³ I Skolinspektionens lokala beslut 2009, 2011 och 2017 framkom att Örebro kommun behövde utveckla både organisation och arbete på skolorna när det gäller nyanlända elever.⁴

Höga krav ställs på att kommunen har en ändamålsenlig organisation med specifika uppdrag där det skapas goda förutsättningar för en likvärdig utbildning för alla elever oavsett utbildningsbakgrund.

Från och med 1 januari 2021 ersattes Skolverkets allmänna råd av ett vägledande stödmaterial kopplat till nya bestämmelser inom området. Här läggs större vikt vid huvudmannens uppföljning av utbildning för nyanlända, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet. Det har vidare skett förtydliganden kring att verksamheten ska planeras utifrån elevernas individuella förutsättningar och behov både vad gäller hälsa och lärande samt att verksamheten ska organiseras både utifrån undervisning och elevens sociala inkludering.

Syfte

Riktlinjerna ska säkerställa en likvärdig skola för nyanlända elever. Organisering av nyanländas utbildning ska ingå i det systematiska kvalitetsarbetet, så att huvudman och skolenhet följer upp och analyserar resultat och verksamhet. En tydlig roll- och ansvarsfördelning i hela styrkedjan är viktig för det fortsatta arbetet.

¹ SCB, Statistikdatabasen. Stockholm: Statistiska centralbyrån. [Hämtad 2018-08-14].

² Bunar, Nihad, red 2015, *Nyanlända och lärande: mottagande och inkludering*, Natur och kultur.

³ Skolverket, 2016: *Invandringens betydelse för skolresultaten*, Skolverkets aktuella analyser.

⁴ Skolinspektionen, se www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Skolinspektionens-diarium/, senast Beslut efter kvalitetsgranskning av mottagandet av nyanlända elever i Örebro kommun (Dnr 40-2015:6586).

För att eleven ska kunna utvecklas så långt som möjligt är det viktigt att verksamheten organiseras både utifrån undervisning och elevens sociala inkludering. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. För att ge varje enskild elev de bästa förutsättningarna behöver utbildningen i dialog med eleven fortlöpande följas upp och planeras efter det som uppföljningen visar.

Riktlinjerna ska styra och stödja ansvariga på alla nivåer i Örebro kommuns verksamheter. All berörd personal ska känna till och ges förutsättningar att följa riktlinjerna och dess intentioner.

Styrande dokument

Internationellt

FN:s konvention om barnets rättigheter, Barnkonventionen, från 1989 lyfter särskilt alla barns rättigheter och samma värde och tillgång till utbildning. Den är ett rättsligt bindande internationellt avtal för de länder som har anslutit sig och sedan den 1 januari 2020 är barnkonventionen en del av svensk lag. Sverige har därmed åtagit sig att göra sitt yttersta för att barns rättigheter ska respekteras.

Nationellt

I nationella styrdokument (skollag, skolförordning och läroplan) stadgas olika bestämmelser om rätt till utbildning. Rätt till utbildning är ett vitt begrepp som omfattar både rätten att delta och rätten till viss omfattning och innehåll.

Utgångspunkten enligt skollagen är att rätten till utbildning i olika skolformer och verksamheter gäller barn och unga som är bosatta och folkbokförda i landet. Av 29 kap. 2 § andra stycket skollagen följer dock att rätten till utbildning även gäller ett antal grupper som inte är folkbokförda här.

Nyanlända elever omfattas av samma bestämmelser som alla elever när det till exempel gäller skolans värdegrunds- och kunskapsuppdrag, studie- och yrkesvägledning, elevhälsa, ledning och stimulans samt skolans kompensatoriska uppdrag. Men det finns också bestämmelser som riktar sig specifikt till nyanlända elever. Dessa bestämmelser ska stärka de nyanlända elevernas möjligheter att utvecklas så långt som möjligt mot utbildningens mål. Detta yttrar sig bland annat i krav om att utbildningen för nyanlända ska vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet och ett helhetsansvar både utifrån undervisning och elevens sociala inkludering.

Nyanländ elev

Med nyanländ elev avses den som har varit bosatt utomlands och som numera är bosatt här i landet eller ska anses bosatt här och som har påbörjat sin utbildning här efter höstterminens start det kalenderår då hon eller han fyller sju år. En elev ska inte längre anses vara nyanländ efter fyra års skolgång här i landet.⁵

Begreppet omfattar alla barn och ungdomar i skolåldern som anländer till Sverige efter att ha varit bosatt i ett annat land, oavsett medborgarskap eller ursprung, dvs. anhöriginvandrare, asylsökande, flyktingar, ensamkommande, gömda och papperslösa. Fyraårsgränsen träder i kraft vid skolstart i Sverige och fortsätter att gälla oavsett om eleven byter kommun. Gemensamt för nyanlända elever är att de inte behärskar det svenska språket. Tidsgränsen för hur länge en elev kan betraktas som nyanländ är fast, men elevens behov av stöd och olika insatser kan variera.

⁵ 3 kap. 12 a § skollagen.

Ekonomi

Resursfördelningsmodellen i Örebro kommuns grundskolor bygger på att skolor som tar emot nyanlända barn och unga får en ersättning som ska motsvara elevens behov. Tilldelningen i grundskolan sker utifrån ålder och utbildningsnivå i det land som eleven kommer ifrån. Tilldelningen viktas genom att eleverna i årskurserna 5–9 erhåller en högre tilldelning än eleverna i årskurserna 1–4. Det beror på att eleverna i årskurs 5–9 har kortare tid på sig att klara kunskapskraven för att bli behöriga till gymnasieskolan.

Gymnasieskolans resursfördelningsmodell är mer generell och ger en förutbestämd tilldelning på den elevpeng som gäller för SPRI. Till det kommer extra tilldelning under elevens första år i Örebro.

Resursfördelningsmodellerna beslutas av Programnämnd barn och utbildning och revideras kontinuerligt och/eller vid behov.

Mottagande för nyanlända

Kommunen ska

- ha en gemensam ingång, Perrongen, för alla nyanlända elever.
- upprätta information om hur anmälan till Perrongen ska ske som ska finnas lättillgänglig för eleven och elevens vårdnadshavare m.fl.
- säkra en samverkan mellan Perrongen och Grundskoleantagningen som ansvarar för alla skolplaceringar grundskola i enlighet med *Riktlinjerna för skolplaceringar i förskoleklass och grundskola*
- säkra ett samarbete mellan Förvaltning förskola och skola och Förvaltningen för utbildning, försörjning och arbete (FUFA) av nyanländas lärande
- säkra ett samarbete inom Perrongen, mellan grundskola och SPRI
- ha en långsiktig planering för mottagande och den fortsatta utbildningen för nyanlända elever
- skapa rutiner för att följa upp arbetet med mottagandet av och den fortsatta utbildningen för nyanlända elever, som del av det systematiska kvalitetsarbetet

Kommentar

Perrongen är den kommungemensamma ingång dit samtliga nyanlända elever kommer för ett första möte med den svenska skolan. Det mötet genomförs efter det att eleven anmälts via kommunens hemsida och sker i samtalsform med tolk närvarande. Vårdnadshavare och elev får information om det svenska skolsystemet och information om hur man gör en skolansökan. En skolsköterska gör en hälsokontroll och påbörjar elevhälsojournalen. För elever i åk 7-9 påbörjas en individuell studieplan.

Nyanlända elever slussas in i skolsystemet via Perrongen där kartläggning steg 1 och förberedande SVA-undervisning (svenska som andraspråk) genomförs. För gymnasieelever genomförs även kartläggning Steg 2. Vid kartläggningarna

används tolk utifrån behov. Eleven får också samhällsorienterande lektioner och en insyn i hur skolan i Örebro kommun fungerar.

Den grundskola som eleven blivit placerad på tar snarast möjligt emot eleven. Skolverkets kartläggning steg 2 genomförs av skolans personal inom två månader. Rektor utser den som är mest lämpad att genomföra kartläggningen. Perrongen bistår skolan om så önskas med handledning och rådgivning.

Ungdomar i gymnasieålder över 16 år placeras på någon av de enheter som erbjuder undervisning inom Språkintröduktion⁶. Nyanlända gymnasieelever som bott en tid i Sverige (så kallade "semi-nya" elever) genomgår en språknivåbedömning inför placering i klass.

Elever över 18 år placeras normalt sett direkt på SPRI-vux och erbjuds vuxenstudier på lämplig nivå, efter språknivåbedömning på SFI. SPRI-vux är ett samarbete med kommunens vuxenutbildning som möjliggör att elever under 20 år kan studera där med bibehållna gymnasieförmåner.

⁶ Det är hemkommunen som ansvarar för placeringarna, oavsett vid vilken skola språkintröduktionen bedrivs.

Skolplacering för nyanlända

Kommunen ska

- ha en organisation för mottagande och utbildning av nyanlända elever där skolverksamheternas olika ansvarsområden tydligt framgår
- ha en långsiktig planering för mottagande av och utbildning för nyanlända elever
- anpassa antalet platser för nyanlända elever utifrån aktuellt behov
- möjliggöra en snabb skolplacering utifrån den nyanlända elevens förutsättningar och behov
- skapa förutsättningar för rektor att för nyanlända elever bedriva undervisning som håller hög kvalitet

Antalet nyanlända elever som kommer till Örebro kommun varierar från läsår till läsår. Det är därför viktigt att kommunen har en flexibel organisation som kan möta behovet och snabbt kan anpassas efter en ökning eller minskning av elevunderlaget. Huvudmannen ansvarar för att skolplatser och utbildad personal finns i grund- respektive gymnasieskola.

Förskola

Barn i förskoleålder omfattas inte av definitionen för vem som är nyanländ. I förskolans läroplan återfinns istället mer allmänna bestämmelser om hur barnen som går där har rätt att inkluderas och utvecklas, ofta med betoning på det språkliga, men också det kulturella.

Perrongen informerar om hur ansökan till förskola sker via Örebro kommuns hemsida alternativt Servicecenter. För plats i förskolan gäller samma rutiner som för andra barn.

Grundskola

Nyanlända elever placeras i skolan i enlighet med *Riktlinjer för skolplaceringar i förskoleklass och grundskola* (Bou 3806/2019). Perrongen genomför samtal inför skolansökan. Där ges relevant information om den svenska skolan så att varje vårdnadshavare har bra förutsättningar att lämna önskemål om skolplacering.

Språkintröduktion

Nyanlända ungdomar i gymnasieålder placeras på SPRI där eleven får undervisning i svenska språket och upp till 12 av grundskoleämnena. Eleven placeras inom lämplig grupp utifrån om eleven har någon svenska med sig eller inte - helt nyanlända utan någon språknivå eller så kallade semi-nya som kan ha med sig viss svenska.⁷

⁷ I de fall språknivåtester blir aktuellt kan dessa baseras på både SFI- och SVA-nivåer.

Klasser organiseras efter introduktionsveckorna för att möta ungdomarnas olika behov som läs- och skrivinlärning, inlärningsproblematik eller snabb progression och skolbakgrund i hemlandet, eller annan kommun.

Elever som inte når kunskapskraven för SVA i årskurs 9 placeras på SPRI; detta efter att språknivåtest genomförts med alla nyanlända under våren år 9. Detta förutsätter dock att eleven inte vill stanna kvar och slutföra grundskolan.

Organisation inom grundskolan och gymnasieskolan

Skolan ska:

- ha en organisation som utgår från varje elevs förutsättningar och behov
- ha en plan för mottagande och fortsatt utbildning för nyanlända elever
- ha en organisation som inkluderar nyanlända elever i skolans övriga verksamhet och som är inriktad på integration
- organiseras både utifrån undervisning och elevens sociala inkludering
- genom dialog med eleven fortlöpande följa upp och planera utbildningen

Kommentar

Det är hemkommunen som ansvarar för att alla i kommunen som har rätt till utbildning får det. Det gäller nyanlända på samma sätt som för övriga barn och ungdomar som är bosatta i kommunen.

Nyanlända elevers lärande är hela skolverksamhetens angelägenhet, varför både grundskolan och gymnasieskolan behöver ha beredskap för att ta emot och undervisa nyanlända elever. Rutiner för mottagande, kartläggning och överlämnande av information behövs för att verksamheten ska planeras utifrån elevernas individuella förutsättningar och behov både vad gäller hälsa och lärande.

Det behöver finnas en fungerande samverkan mellan skolformerna, då många nyanlända elever rör sig mellan grundskolan och gymnasieskolan under sin tid som nyanlända. Den individuella studieplanen och en fungerande samverkan mellan grund- och gymnasieskolans studie- och yrkesvägledare är en förutsättning.

När det gäller grundskolan ska undervisning för nyanlända elever vara en naturlig del i skolan och organiseras på ett sätt som främjar delaktighet och inkludering samt motverkar alla former av segregering och isolering. Det är en fördel om olika ämneslärare som undervisar nyanlända elever även undervisar i ordinarie klasser och om lärare i modersmål inkluderas i skolans dagliga arbete. Skolan ska erbjuda undervisning i alla ämnen.

Rektor i grundskolan ansvarar för att skolan har en plan för arbetet med nyanlända elever och att planen är förankrad hos all personal. I denna ska skolan

formulera sin organisation, rutiner, innehåll, ansvarsområden, arbetssätt och uppföljning av utbildningen.

Undervisningen kan genomföras direkt i klass, delvis i förberedelseklass eller i förekommande fall språkklass (undervisning helt på annat språk).

Yngre elever kan gynnas av placering direkt i klass med det stöd som behövs, där är studiehandledning på modersmålet (eller elevens starkaste skolspråk) av yttersta vikt. Äldre elever kan inledningsvis ha behov av att få undervisning i en förberedelseklass. En elev som får undervisning i förberedelseklass ska ha en tillhörighet i sin ordinarie klass, så att eleven successivt kan börja följa reguljär undervisning och knyta kontakt med övriga lärare och klasskamrater så tidigt som möjligt. Elevens placering i förberedelseklass utgår från elevens behov men får inte pågå mer än två år.

En elev som har slutfört årskurs nio (när skolplikten normalt upphör) utan att ha nått de kunskapskrav som minst ska uppnås, har rätt att slutföra utbildningen under ytterligare två år.

Ett alternativ för en nyanländ elev kan vara att påbörja språkinträdning, där eleven också har en möjlighet att läsa de grundskoleämnen som eleven behöver. Det är eleven själv som väljer om hon eller han ska gå kvar i grundskolan eller gå vidare till ett introduktionsprogram.⁸

Med hänsyn till ovanstående är det viktigt att eleven och dess vårdnadshavare i god tid informeras om vad de olika valen innebär och också bereds möjlighet att göra detta val. Studie- och yrkesvägledare involveras lämpligen i detta samtal.

Inom gymnasieskolan sker undervisningen för nyanlända elever på Språkinträdning (SPRI). Eleven kan nå behörighet till ett nationellt program genom studier på SPRI eller på andra introduktionsprogram.

Alternativa utbildningsvägar som leder mot arbetslivet och utgår från den enskilde elevens förutsättningar kan också bli aktuella. Den vanligaste formen är SPRI-vux.

Undervisning och kartläggning i skolan

Skolan ska:

- säkerställa att lärare i svenska som andraspråk finns på skolan, samt att modersmålslärare och studiehandledare används i undervisningen
- genomföra en kartläggning av den nyanlända elevens språk och ämneskunskaper och utifrån denna planera för den fortsatta undervisningen

⁸ Skolverket.se (regler och ansvar) – Nyanländas rätt till utbildning

Kommentar

Eleven börjar i Perrongens verksamhet dagen efter mottagningssamtalet.

Skolverkets kartläggning steg 1 och förberedande SVA-undervisning genomförs för elever på Perrongen.

Kartläggning steg 2 genomförs, för gymnasieelever på Perrongen. För grundskoleelever sker steg 2 inom två månader på respektive skola. Rektor utser den som är mest lämpad att genomföra kartläggningen. Perrongen är behjälplig med råd och stöd om behov finns.

En individuell studieplan ska upprättas efter introduktionsveckorna för elever som tas emot på högstadiet eller på gymnasiet. Den individuella studieplanen ska upprättas senast två månader efter att eleven tagits emot i skolan. Det är lämpligt att skolan gör det i samband med den inledande bedömningen. Av planen ska det framgå vilka ämnen eleven läser samt i vilken omfattning. Studieplanen är ett levande dokument som utvärderas och justeras över tid och ska också följa eleverna mellan de olika skolformerna.

Verksamheten ska planeras utifrån elevernas individuella förutsättningar och behov både vad gäller hälsa och lärande. Skolan behöver se hela eleven och de förmågor och resurser eleven har med sig från sin bakgrund och erfarenheter, i och utanför skolan.

Utbildningen syftar till att ge obehöriga elever möjlighet att komma in på ett nationellt program eller leda till att de kan få ett arbete. Undervisningen ska genomföras av lärare i svenska som andraspråk, modersmållärare och övriga ämneslärare som tillsammans med studiehandledare säkerställer att elevens kunskaper utvecklas, bedöms och följs upp.

Lärares förhållningssätt och arbetssätt har stor betydelse för nyanlända elevers skolframgång. Forskning visar att undervisning för nyanlända elever behöver genomsyras av arbetssätt och metoder där elevernas kunskaper och styrkor tas till vara och där de ges möjlighet att utveckla språk och kunskap parallellt i alla ämnen.⁹ De metoder som tillämpas i språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt är gynnsamma för alla elever men nödvändiga för flerspråkiga elevers framgång i skolan och bör tillämpas i alla ämnen. Lärare som undervisar nyanlända elever behöver även ha god kunskap om andraspråksutveckling och om lärande på ett andraspråk. Den pedagogiska personalen behöver också ha god kunskap och kompetens om nyanlända elevers lärande generellt.

Inledningsvis, såväl som senare i ordinarie undervisning, kan en nyanländ elev behöva olika typer av stöttning. En elev som anländer sent efter den ordinarie skolstarten kan komma att behöva olika former av stöttning en lång tid under sin utbildning. Studiehandledning på modersmålet, alternativt elevens starkaste språk,

⁹ Kästen-Ebeling G. & Otterup, T., red 2014, *En bra början: mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.

och utökad tid i SVA genom prioriterad timplan är viktiga komponenter i nyanländas lärande. Lärares förhållningssätt, kompetens och arbetssätt är viktiga för hur tidigt en nyanländ elev kan följa den ordinarie undervisningen och har också betydelse för nyanlända elevers utveckling och framgång i skolan generellt. Oavsett vem eller vilka som undervisar eleven behövs samsyn i förhållningssätt på skolan och att all personal på skolan tar ett gemensamt ansvar för de nyanlända elevernas välmående och lärande.

Gynnsamt är att bygga upp nära och förtroendefulla relationer med hemmen, gode män, kontaktpersoner och andra viktiga personer i elevens nätverk och fortlöpande följa upp och informera elev och vårdnadshavare om elevens språk- och kunskapsutveckling i alla ämnen.

I de fall en elev bedöms ha särskilda behov ska en utredning göras för att möjliggöra en skolgång som är anpassad efter dessa behov. Denna ska påbörjas senast ett år efter att eleven startat sin skolgång i Sverige.

Svenska som andraspråk

Undervisning i svenska som andraspråk stöttar elevens språkliga utveckling med hänsyn till att eleven har utvecklat kunskaper, begrepp och förståelse på ett eller flera andra språk innan inläringen av svenska språket påbörjats. Alltså riktar sig ämnet dels till nyanlända elever, dels till övriga flerspråkiga elever för vilka svenskan är ett andraspråk. Undervisningen skiljer sig åt beroende på om eleven är nybörjare i svenska språket eller inte. Skolverkets material *Bygga svenska - ett bedömningsstöd för nyanlända elevers språkutveckling* med fem progressionssteg i språkutvecklingen ska användas för att göra bedömningar i nybörjarskedet när andraspråkskraven inte är möjliga att uppnå. Progressionsstegen ska kommuniceras med eleven och tillsammans med vårdnadshavare och berörda lärare.¹⁰

Rektor tar beslut om en elev ska läsa svenska som andraspråk. Ämnet har egen kursplan med samma timplan och behörighet som ämnet svenska. Nyanlända elever i grundskolan följer kursplanen i svenska som andraspråk istället för kursplanen i svenska och kan få utökad undervisning i svenska som andraspråk under ett år genom prioriterad timplan. Inom gymnasieskolan finns det möjlighet att läsa både svenska och svenska som andraspråk när eleven går på nationellt program.

Enheten för flerspråkighet

Enheten för flerspråkighet¹¹ ansvarar för att förse skolor med modersmåls lärare och studiehandledare inom både grund- och gymnasieskolan. Detta genomförs i enlighet med *Riktlinjer för modersmål och studiehandledning på modersmålet*¹².

¹⁰ Skolverket, 2017: *Bygga svenska - ett bedömningsstöd för nyanlända elevers språkutveckling*.

¹¹ Tidigare Modersmålsavdelningen

¹² Bou 750/2020

När det gäller studiehandledning arbetar enheten för att det finns studiehandledare för att täcka kommunens behov. Det är upp till varje rektor att besluta om en elev ska få modersmålsundervisning samt studiehandledning.

Modersmålsundervisning

I *skollagen* anges att en elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

När det gäller gymnasieskolan gäller att en elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk om språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och eleven har goda kunskaper i språket.

I *skolförordningen* finns bestämmelser som både preciserar och begränsar huvudmannens ansvar att tillhandahålla modersmålsundervisning. Motsvarande skrivelse finns i *gymnasieförordningen*.

Syftet med modersmålsundervisningen är att eleven ska behålla och utveckla sitt modersmål. En aktiv flerspråkighet är viktig för elevens kognitiva utveckling, identitet och självkänsla. Goda kunskaper i modersmålet underlättar inläring av andra språk samt utveckling av kunskaper och förmågor i skolans alla ämnen. Betyget inverkar också på elevens meritpoäng, vilket kan vara en tillgång

Studiehandledning

Studiehandledning på modersmålet är en absolut skyldighet om eleven behöver det. Det är en skillnad mot modersmålsundervisning där det finns undantag från huvudmannens skyldighet dels i fråga om gruppstorlek, dels i fråga om förekomsten av lämpliga lärare. Förordningen talar om elever och inte nyanlända elever. Behovet av studiehandledning på modersmålet kan således omfatta elever som inte anses som nyanlända.

Studiehandledning på modersmålet kan ges antingen i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller i form av särskilt stöd.

Studiehandledning ska vara en hjälp för eleverna att följa den reguljära undervisningen så att de har möjlighet att uppnå målen genom att utveckla sina kunskaper på det språk de bäst behärskar.

Här finns också möjlighet att på sitt eget modersmål kontrastivt jämföra både språk, kultur och värderingar, vilket är en ovärderlig kommunikation för en nyanländ elev som ska finna sin väg in i det svenska samhället. Studiehandledning och modersmålsstöd kan ges av tvåspråkiga pedagoger i verksamheten eller beställas från Enheten för flerspråkighet. På SPRI sker studiehandledningen med fokus på att eleven ska uppnå kunskapsmålen i respektive ämne, efter nivå och efter behov. Även individuell studiehandledning förekommer beroende på elevens behov.

Kvalitetsarbete och kompetensutveckling

Kommunen ska:

- arbeta utifrån riktlinjerna och rapportera till berörda nämnder
- säkerställa en likvärdig skola för alla barn och elever och kontinuerligt utvärdera kommunens organisation för mottagande och utbildning av nyanlända, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet
- kontinuerligt utvärdera kunskapsutvecklingen med andra medel än betyg hos nyanlända och/eller flerspråkiga elever och säkerställa att den undervisning som bedrivs håller hög kvalitet
- säkerställa att tillgången till lärare i svenska som andraspråk och modersmål samt studiehandledare motsvarar behovet
- ge alla skolor tillgång till stöd och fortbildning i interkulturellt förhållningssätt och språkutvecklande arbetssätt samt lärande av och på ett andraspråk.

Förskolan och skolan ska:

- bedriva en likvärdig verksamhet och utbildning för alla barn och elever som genomsyras av ett interkulturellt förhållningssätt och språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt
- ge all personal möjlighet till fortbildning i interkulturellt förhållningssätt och språkutvecklande arbetssätt samt lärande av och på ett andraspråk
- sträva efter att anställa flerspråkig personal
- i skolan ha lärare med utbildning i svenska som andraspråk
- regelbundet utvärdera introduktion och undervisning för nyanlända elever, respektive förskoleverksamhet för barn med annat modersmål än svenska, som en del av det systematiska kvalitetsarbetet
- i det systematiska kvalitetsarbetet på gymnasiet via målformuleringar, undersökningar och forum för elevmedverkan bland de nyanlända ungdomarna, ständigt fokusera på en förbättrad undervisning och en trygg miljö.

Kommentar

Syftet med de kommungemensamma riktlinjerna är att säkerställa en likvärdig förskola och skola för alla barn och elever. Det innebär att organisation, verksamhet och undervisningens innehåll följer styrdokument, är förankrade i aktuell forskning och att arbetet med att utveckla organisationen och bygga upp alla medarbetares kompetens fortgår. Kvalitetsarbetet ska innehålla systematiska uppföljningar och utvärderingar på alla nivåer i kommunen. En tydlig roll- och ansvarsfördelning i hela styrkedjan är viktig för detta arbete. Förvaltningschef ansvarar för att detta genomförs kontinuerligt på driftsnivå. Rektor ansvarar för att följa upp och lyfta fram arbete med nyanlända och flerspråkiga elever och barn på sin enhet. Resultaten används sedan som grund till analys kring framgångsfaktorer såväl som utvecklingsområden. Utifrån dessa kan beslut tas och insatser som bidrar till en ökad måluppfyllelse, ökad kvalitet och en likvärdig förskola och skola för alla barn och elever genomföras.

Referenser

Bunar, Nihad , red 2015, *Nyanlända och lärande: mottagande och inkludering, Natur och kultur*.
Gymnasieförordningen, SFS 2010:2039.

Kästen-Ebeling,G & Otterup, T, red 2014: *En bra början – mottagande och introduktion av nyanlända elever*. Lund: Studentlitteratur.

Skolförordningen, SFS 2011:185.

Skolinspektionen: Diariet, se www.skolinspektionen.se/sv/Beslut-och-rapporter/Skolinspektionens-diarium/.

Skolinspektionen 2014: *Utbildningen för nyanlända elever*. Kvalitetsgranskning, rapport 2014:03.

Skollagen (2010:800).

Skolverket 2021: *Organisera mottagande och utbildning av nyanlända elever*, Skolverkets stödmaterial

Skolverket 2016: *Invandringens betydelse för skolresultaten*, Skolverkets aktuella analyser.

Skolverket, 2017: *Bygga svenska - ett bedömningsstöd för nyanlända elevers språkutveckling*.

Örebro kommun: *Riktlinjer för skolplaceringar i förskoleklass och grundskola, 2017 (rev. 2019)*.